

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з дисципліни
“ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ”
(для спеціалістів)**

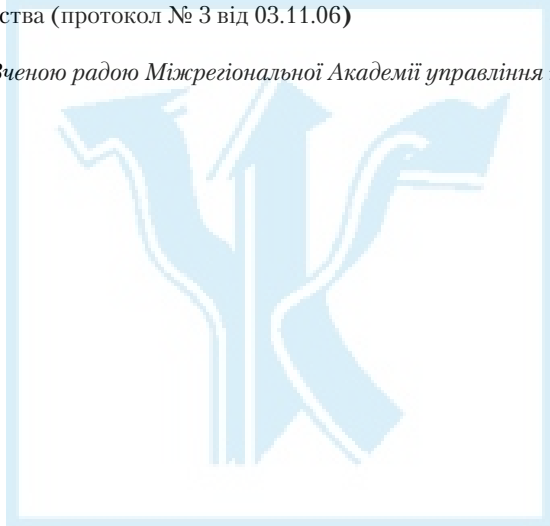
МАУП

Київ 2007

Підготовлено доцентом кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства *І. О. Шашковою-Журавель*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства (протокол № 3 від 03.11.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Шашкова-Журавель І. О. Методичні матеріали до семінарських та практичних занять з дисципліни “Правовий статус особи” (для спеціалістів). – К.: МАУП, 2007. – 16 с.

Методичні матеріали до семінарських та практичних занять містять пояснювальну записку, плани семінарських занять, теми рефератів, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета семінарських та практичних занять з навчальної дисципліни “Правовий статус особи”:

- поглибити здобуті теоретичні знання з прав людини;
- навчитися аналізувати міжнародно-правові акти та джерела українського права;
- навчитися творчо опрацьовувати та аналізувати рекомендовані літературні джерела;
- навчитися застосовувати здобуті теоретичні знання на практиці;
- сформуванати вміння виконувати наукові дослідження з проблем прав людини;
- розширити правовий світогляд;
- поглибити знання в галузі міжнародного права, теорії держави і права, конституційного права України та зарубіжних країн, філософії права;
- навчитися аналізувати універсальні та регіональні міжнародно-правові акти з прав людини;
- навчитися робити узагальнення, знаходити спільне та відмінне в регламентації правового статусу особи в різних правових системах;
- сформуванати аналітичне мислення;
- навчитися виявляти новели в теорії та практиці міжнародно-правової та національної регламентації правового статусу особи;
- на підставі знання особливостей правових систем минулого вдосконалити правову культуру та повагу до прав людини;
- сформуванати уявлення про загальні тенденції щодо стану забезпечення прав особи в різних державах.

У результаті проведення семінарських і практичних занять студенти повинні знати:

- основні наукові проблеми з прав людини;
- предмет і завдання курсу;
- зв'язок дисципліни з гуманітарними, соціально-економічними та загальною юридичними дисциплінами;
- сутність і структуру правового статусу особи;
- види правового статусу особи та пов'язані з цим відмінності обсягів прав та обов'язків;

- співвідношення права природного і позитивного;
- зміст природно-правової доктрини та її значення для розвитку вчень про права людини;
- різні підходи до класифікації прав людини;
- специфіку конституційного закріплення прав людини в Україні;
- тенденції та особливості конституційного відображення прав людини в державах, що належать до різних правових сімей;
- історію світової філософсько-правової думки, що утворила підстави для подальшого розвитку концепції прав людини;
- специфічні риси, що характеризують кожне покоління прав людини;
- внутрішньодержавні механізми захисту прав і свобод людини та громадянина;
- систему міжнародно-правового захисту прав людини, її розвиток, поєднання універсальних і регіональних механізмів, які здійснюють таку функцію;
- процедури і механізми захисту прав людини;
- поняття контрольних механізмів щодо дотримання прав людини, що існують на універсальному та регіональному рівнях;
- систему міжнародно-правових актів з прав людини, структуру і призначення органів, які здійснюють міжнародно-правовий захист цих прав і вмінь;
- систему міжнародних інституцій, покликаних забезпечувати захист прав людини на універсальному та регіональному рівнях;
- призначення інституту Уповноваженого з прав людини та його повноваження в різних правових системах;
- сутність і значення Міжнародної Хартії прав людини та її складових;
- історію української філософсько-правової думки, що сприяла утвердженню концепції прав людини;
- систему юридичних методів, що застосовуються для дослідження наукових проблем прав людини (історизму; системно-структурний; порівняльно-правовий; аналіз; синтез; індукція; дедукція; узагальнення; класифікація).

На семінарські заняття виносяться основні питання курсу. Готуючись до семінару, студент повинен з'ясувати план заняття, прочитати конспект лекцій з теми семінару і відповідні розділи підручників, оз-

найомитися з рекомендованими літературними джерелами, опрацювати нормативно-правовий матеріал.

Питання курсу “Правовий статус особи”, які не виносяться на семінарські заняття, студенти вивчають самостійно.

Готуючись до виступу на семінарі, студентам пропонується скласти план або тези виступу, якими можна користуватися під час виступу. Дуже важливо під час виступу на семінарі спиратися на теоретичні положення щодо регламентації правового статусу особи, аналіз фактів, що характеризують правовий статус особи на міжнародному та національному рівнях у різних державах світу. Виступ на семінарі повинен бути логічний, з послідовним викладом положень, завершуватися власними висновками доповідача.

Питання на семінарському занятті обговорюються у формі вільної дискусії, тому кожний студент повинен уважно слухати доповіді учасників семінару і може виступити з доповненням або вказати на допущені в доповіді помилки.

На семінарське заняття студенти можуть підготувати реферати з питань теми, що виносяться на семінарське заняття.

Перед написанням реферату студент повинен ретельно вивчити міжнародні та національні правові акти, обов’язкові і додаткові літературні джерела з теми. Обсяг реферату — до 15 сторінок; структура: вступ (одна-дві сторінки), основна частина (8–10 сторінок), висновки (до двох сторінок); список використаних джерел. Реферат виконується на білому папері формату А4. У рефераті студенти виконують власний аналіз і реферування літературних джерел. Реферати заслуховуються та обговорюються на семінарських заняттях, кращі з них можуть рекомендуватися на розгляд у наукових студентських гуртках, на конференціях.

Якщо студент не підготувався до семінару або пропустив його, він повинен відпрацювати відповідну тему у викладача, який проводить семінарські заняття у групі. За погодженням з викладачем студент може підготувати реферат з пропущеної теми дисципліни.

Змістовий модуль I. Основні категорії правового статусу особи

Тема 1. Характеристика плюралістичних наукових підходів до визначення сутності правового статусу особи

План семінарського заняття (2 години)

1. Філософсько-правове визначення особи та його значення для права і правозастосовного процесу.
2. Система розподілу осіб за ознаками на фізичну та юридичну у правовій регламентації.
3. Юридичні засади правового статусу людини щодо захисту її прав і свобод.

Література [1; 4; 19; 20; 23; 25]

Темі рефератів

1. Статус фізичної особи та захист її основних біологічних ознак і потреб: життя, права на достатній фізичний розвиток, здоров'я тощо.
2. Статус прав особи щодо розвитку і створення юридичних осіб, пов'язаних з правом на власність, розвиток інтелектуальних здібностей, соціальний захист суспільства у випадках, що передбачають такий захист.
3. Сукупність основних прав і свобод особи та юридична регламентація розвитку різних форм моралі, заснованих на традиціях еволюційного розвитку етнічних груп населення.
4. Характеристика різних поглядів на вчення про правовий статус особи у світі та Україні.
5. Основні поняття правового статусу особи в Україні, особливості правових підходів на різних етапах розвитку нашої держави.

Література [1; 4; 5; 33; 44; 56]

Тема 2. Історичні аспекти філософсько-правової думки про правовий статус особи

План семінарського заняття (2 години)

1. Витоки філософського вчення про правовий статус особи у різних народів.

2. Стародавній Єгипет і розвиток вчення про особу. Стародавня Греція та її вплив на подальший розвиток вчення про особу у Стародавньому Римі, інших європейських правових школах.
3. Вчення Конфуція про особу та її розвиток, роль його висновків для становлення далекосхідної школи права, де права особи домінують як предмет регламентації та діяльності держави.
4. Вавилон і його правові підходи до визначення правового статусу особи. Індія та інші країни, де незмінною є традиційна система визначення прав людини, що базується на звичаях народів.
5. Становлення середньовічної Європи. Відмінність підходів до вчення про правовий статус особи у світових новозароджених релігіях. Вплив релігійних шкіл на правову систему країни.

Література [27; 32; 33; 57; 58; 60]

Тема рефератів

1. Новий етап у визначенні правового статусу особи з огляду на розвиток людства в XVII–XVIII ст., зумовлений розвитком капіталу.
2. Розвиток вчення про правовий статус особи в Індії.
3. Вплив античності на розвиток вчення про статус особи в епоху Відродження.

Література [46; 55–59]

Змістовий модуль II. Конституційно-правові гарантії правового статусу особи

Тема 3. Розвиток системи захисту прав особи в Україні

План семінарського заняття (2 години)

1. Традиції слов'янського народу щодо ставлення до особи та зміни в моралі цих народів.
2. Рун-віра та її значення і вплив на подальший розвиток правової школи Київської Русі.
3. “Руська правда” як перший законодавчий акт, де визначено ставлення до прав і свобод різних прошарків населення та обмежено свавілля з боку заможних верств.
4. Литовське правління та його вплив на розвиток магдебурзького права щодо міст і міського населення. Кріпацтво як форма рабства сільського населення України. Боротьба прогресивно налаштованої інтелігенції з кріпацтвом.

5. Конституція Пилипа Орлика і відбиття в ній свободи особи.
6. Скасування кріпосного права в 1861 р. та встановлення нового правового статусу особи в Російській імперії.
7. Здобуття Україною незалежності в 1918 р. та перші універсали, де передбачався примат європейського підходу до прав і правового становища особи в державі.
8. Правовий статус вчення про особу в Радянській Україні.
9. Пільгова система для категорії осіб, відданих справі соціалізму, та ігнорування інтересів осіб інших категорій.

Література [1; 19–21; 24; 25]

Тема рефератів

1. Традиції українського народу, визначені у правовому статусі права особи.
2. Категорії кріпаків та їх правове становище.
3. “Руська правда” М. Пестеля про правовий статус особи.
4. Захист прав особи та їх дискримінація в соціалістичний період.
5. Сучасний етап розвитку правового вчення про особу, її статус і захист інтересів на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях.

Література [24; 25; 30; 38; 54; 60]

Тема 4. Характеристика можливостей розвитку правового захисту особи в умовах існування в державі громадянського суспільства

План семінарського заняття (2 години)

1. Поняття громадянського суспільства та його основного чинника — правового статусу особи.
2. Специфіка відносин між особою та владними структурами у громадянському суспільстві.
3. Повага до особи незалежно від її майнового, соціального та релігійного стану.
4. Роль громадянського суспільства в узгодженні особистого й загального, свободи й потреби.
5. Проблеми формування міжнародного громадянського суспільства. Інтеграція правових відносин і філософської думки між народами як основний чинник створення загальносвітового громадянського суспільства.

Література [20; 24; 25; 49; 51; 54]

Тема рефератів

1. Взаємодія державної влади і громадянського суспільства.
2. Співвідношення громадянського суспільства і правової держави.
3. Історія філософсько-правової думки про сутність громадянського суспільства.

Література [24; 25; 46; 49; 51; 59]

Тема 5. Сутність поняття “свобода людини”. Регламентация свободи людини правовими та звичаєвими нормами

План семінарського заняття (2 години)

1. Філософсько-правове визначення поняття свободи.
2. Сучасне визначення поняття свободи та його значення для правової поведінки в суспільстві.
3. Норми Загальної декларації прав людини щодо використання особою наданих прав і свобод без порушення прав і свобод інших.
4. Поняття обмеження свободи як захист суспільства від неприйнятної поведінки у країнах Європи та Україні.

Література [20; 21; 23; 24; 44; 46]

Тема рефератів

1. Визначення поняття “свобода” та його змістове наповнення в різні періоди існування різних держав.
2. Незаконне позбавлення свободи в діяльності держав і державних інституцій.
3. Позитивна та негативна дискримінація в обмеженні свободи.
4. Право України про розвиток свобод, Конституція України, галузеве законодавство, підзаконні норми.
5. Вплив звичаїв народу України на розвиток та обмеження свободи.
6. Форми захисту моралі народів у міжнародних документах.

Література [23; 24; 54; 56; 59; 60]

Змістовий модуль III. Механізми контролю дотримання прав і свобод

Тема 6. Контрольний механізм щодо дотримання прав людини в межах ООН

План семінарського заняття (2 години)

1. Поняття сучасного правопорядку і розвиток домінуючого універсального принципу правового статусу особи.
2. Існування Ліги Націй і перші спроби визначення основних понять правового статусу особи та її прав і свобод.
3. Друга світова війна і поступ людства у сфері захисту прав людини й розвитку загальнолюдської моралі, що базується на взаємоповазі.
4. Створення ООН і закріплення на рівні міжнародного законодавства основних принципів прав і свобод особи.
5. Прийняття Загальної декларації прав людини як основний етап розвитку нових підходів до вчення про права людини.
6. Участь України в розробці та прийнятті міжнародних документів ООН, що регламентують захист прав і свобод особи.

Література [2; 4–8]

Темі рефератів

1. Міжнародні документи, що регламентують захист прав особи.
2. Регламентація прав особи в національному законодавстві України.
3. Статут ООН як універсальний документ для захисту прав людини.

Література [12; 16; 31–33; 46]

Тема 7. Поняття Міжнародного білля про права

План семінарського заняття (2 години)

1. Філософія та правова природа Міжнародного білля (закону) про права особи.
2. Структура Міжнародної хартії.
3. Європейський механізм визначення статусу особи та його розширене тлумачення стосовно права особи та права людини.

4. Прецеденти Європейського суду з прав людини як форма розвитку вчення про правовий статус особи.

Література [2; 7; 8; 12; 17; 18]

Тема рефератів

1. Історія прийняття Загальної декларації прав людини.
2. Діяльність юристів України щодо змістовного наповнення білля про права людини.
3. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права, його роль у забезпеченні контролю за діяльністю держави із захисту прав особи.
4. Європейський суд з прав людини і його значення.

Література [12; 17; 24; 31; 32; 44]

Тема 8. Система захисту прав людини в Європі

План семінарського заняття (2 години)

1. Особливості розвитку Європи щодо визначення прав і свобод особи.
2. Тлумачення значення терміна “права особи” в Європейському праві.
3. Загальновизнаний правовий документ Європи — Конвенція про захист прав і основних свобод особи для кожного суб’єкта Ради Європи.
4. Україна та її правовий простір щодо виконання зобов’язань з дотримання прав і свобод, передбачених Конвенцією.
5. Європейський суд з прав людини.

Література [3; 14; 32; 35; 37; 38]

Тема рефератів

1. Створення Ради Європи як регіонального механізму захисту прав людини, що можуть бути порушені в Європі.
2. Визначення чіткого переліку прав особи.
3. Діяльність Європейського суду з прав людини щодо справ, що надходять з України.
4. Прецедентне право Європейського суду у внутрішньому правопорядку України.

5. Інші європейські структури, що захищають права і свободи особи в галузі політичних, соціальних, економічних та культурних прав і свобод.

Література [3; 14; 26; 34–36]

Тема 9. Захист прав особи на національному рівні в Україні

План семінарського заняття (2 години)

1. Поняття захисту прав людини в Україні.
2. Захист судовий і несудовий.
3. Судовий захист прав особи в Україні. Безмитні звернення до суду за захистом порушених прав і свобод.
4. Несудовий захист прав особи у зверненні до прокуратури, міліції, Служби безпеки України та інших правоохоронних структур.
5. Особливості захисту прав людини за допомогою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
6. Захист прав людини за допомогою неурядових, громадських структур: правозахисних організацій, громадських об'єднань, партій, засобів масової інформації.

Література [1; 19; 20; 25; 29; 49]

Теми рефератів

1. Форми конституційної юрисдикції щодо захисту майнових прав особи.
2. Форми захисту немайнових прав особи.
3. Конституційні гарантії права на звернення.
4. Гарантії захисту прав особи в суді.

Література [1; 20; 29; 38; 49; 59]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Конституція* України. — К., 1996. — Ст. 9, 55.
2. *Загальна декларація прав людини*. — К.: Право, 1995. — 20 с.
3. *Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод* (зі змінами та новою редакцією станом на 1 вересня 1999 р.) // *Практика Європ. суду з прав людини: Рішення, коментарі*. — 1999. — № 2. — С. 15–47.
4. *Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок*. — К.: Право, 1995. — 12 с.

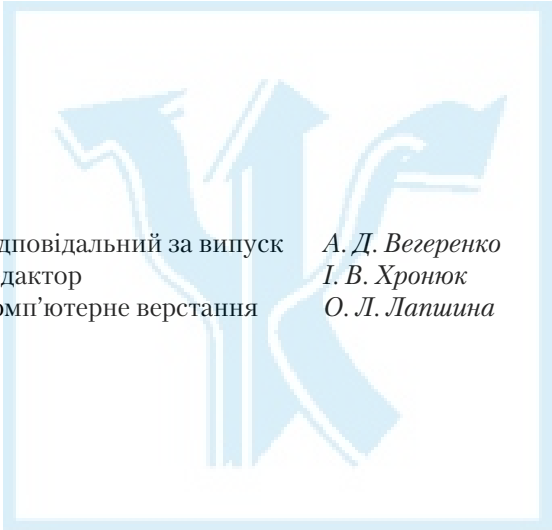
5. *Конвенція* про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. — К.: Право, 1995. — 26 с.
6. *Конвенція* о статусе апатридов. — К.: Право, 1995. — 12 с.
7. *Міжнародний пакт* про громадянські і політичні права. — К.: Право, 1995. — 38 с.
8. *Міжнародний пакт* про економічні, соціальні та культурні права. — К.: Право, 1995.
9. *Основные принципы*, касаючіяся роли юристов // Права людини і професійні стандарти для юристів. — К.: Сфера, 1999. — С. 24–28.
10. *Основные принципы независимости судебных органов* // Права людини і професійні стандарти для юристів. — К.: Сфера, 1999. — С. 28–31.
11. *Регламент* суду від 4 листопада 1998 р. // Практика Європейського суду з прав людини: Рішення, коментарі. — 1999. — № 1. — С. 217–260.
12. *Факультативний протокол №1* до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. — К.: Право, 1995. — 12 с.
13. *Короткий путівник* по Європейській конвенції з прав людини. — К.: Центр інформ. та док. Ради Європи в Україні, 1998. — 90 с.
14. *Краткий путеводитель* по Европейской конвенции о защите прав человека. — Страсбург, 1994.
15. *Международное право*. Общая часть / Под ред. И. И. Лукашука. — М., 1996.
16. *Международное право* / Под ред. Г. В. Игнатенко. — М., 1999.
17. *Международное право*. Часть особенная / Под ред. И. И. Лукашука. — М., 1998.
18. *Основи конституційного права* / За ред. В. В. Копейчикова. — К.: Юрінком, 1997. — 318 с.
19. *Права людини: Підруч. для шкіл та гімназій (10–11 класи)*. — К.: Право, 1997. — 320 с.
20. *Правознавство* / За ред. В. В. Копейчикова. — К., 1999.
21. *Тимченко Л. Д.* Международное право. — Харьков, 1999.
22. *Алексеев С. С.* Теория права. — Харьков, 1994.
23. *Буткевич В. Г.* Права людини в Україні: перспективи і реальність // Укр. часопис з прав людини. — 1995. — № 1. — С 7–12.
24. *Бабкін В. Д.* Соціальна держава та захист прав людини // Правова держава. — 1998. — Вип. 9. — С. 3–8.

25. *Гусейнов Л.* Международная ответственность государств за нарушения прав человека. — К., 2000.
26. *Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е.* Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. — К.; Будапешт, 1997.
27. *Общая* теория прав человека. — М., 1996.
28. *Рабинович П. М.* Рішення Європейського суду з прав людини: спроба концептуально-методологічного аналізу // Право України. — 1997. — № 12.
29. *Суверенітет* України і міжнародне право / За заг. ред. В. Н. Денисова, В. І. Євінтова. — К., 1997.
30. *Тихонов А. А.* Верховный комиссар ООН по правам человека // Междунар. журн. междунар. права. — 1995. — № 1.
31. *Труженникова Л. Н.* Доктрина международного права о положении физического лица // Междунар. журн. междунар. права. — 1994. — № 4.
32. *Энтин М. Л.* Международные гарантии прав человека: опыт Совета Европы. — М., 1995.
33. *Isakovich S.* The Truth about Human Rights. — К., 1985.
34. *Башимов М. С.* Институт уполномоченного по правам человека за рубежом. — М., 1997.
35. *Бойцова В. В.* Омбудсмены для университетов? // Правоведение. — 1994. — № 4. — С. 95–97.
36. *Бойцова В. В.* Институт местного омбудсмана в Великобритании // Правоведение. — 1993. — № 3. — С. 48–50.
37. *Карпачова Н.* Щорічна доповідь Уповноваженого ВР України з прав людини /<http://www.ombudsmen.kiev.ua>
38. *Хаманева Н. Ю.* Место и роль института омбудсмана в системе правового контроля // Государство и право. — 1992. — № 2.
39. *Хаманева Н. Ю.* Охрана прав граждан зарубежных стран: институт омбудсмана (Правовой аспект): Сб. обзоров. — М., 1991.
40. *Хаманева Н. Ю.* Место и роль института омбудсмана в системе правового контроля // Правоведение. — 1992. — С. 84–87.
41. *Денис М., Кей Р., Бредлі Е.* Европейское право в области прав человека. — М., 1997.
42. *Денис М., Кей Р., Бредлі Е.* Европейское право в области прав человека. Практика и комментарии. — М., 1997.

43. *Энтин М. Л.* Международные гарантии защиты прав человека. — М., 1994.
44. *Журек О.* Самоопределение народов в международном праве // Сов. гос. и право. — 1990. — № 10.
45. *Mill J. S.* Utilitarianism, Liberty and Representative Government. — N.Y., 1951.
46. *Мюллерсон Р. А.* Права человека: идеи, нормы, реальность. — М., 1991.
47. *Цивільний кодекс України.* — К., 2003.
48. *Закон України “Про громадянство”.* — К., 1991.
49. *Конституційне право України /* За ред. В. Погорілка. — К., 1999.
50. *Шаповал В. М.* Конституційне право зарубіжних країн. — К., 2001.
51. *Енциклопедичний словник.*
52. *Боргов Ю.* Фома Аквинский. — М., 1975.
53. *Львин П.* Путь к очевидности. — М., 1993.
54. *Охріменко О.* Фундаментальні філософські проблеми.
55. *Тяр де Шарден П.* Феномен человека. — М., 1987.
56. *Фромм Е.* Бегство от свободы. — М., 1990.
57. *Величко А.* Развитие идеи естественного права в трудах Б. Н. Чичерина // Правоведение. — 1994. — № 3.
58. *Гроций Г.* О праве войны и мира. Три книги, в которых объясняются естественное право и право народов, а также принципы публичного права. — М., 1956.
59. *Игумен Вениамин.* Философское обоснование концепции прав человека /<http://www.hro.org/editions/index.htm>
60. *Кістяківський Б.* Вибране. — К., 1996.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Список літератури.....	12

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *І. В. Хронюк*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Лашина*

МАУП

Зам. № ВКЦ-2877

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП